

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น การปกครองท้องถิ่นเป็นรูปแบบการปกครองที่เกิดจากการกระจายอำนาจการปกครองจากส่วนกลางไปยังท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นสถาบันฝึกสอนประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ให้มีการดำเนินวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งเกิดจากค่านิยม และทัศนคติที่ได้รับการฝึกสอน อบรม เรียนรู้ และการแสดงออกทางการเมืองที่มีอยู่ในสังคมนั้นมีผลต่อการพัฒนาการทางการเมืองการปกครองท้องถิ่นโดยตรง

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานครเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลง หรือสถาบันที่พัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมในระดับท้องถิ่นที่มีผลต่อการพัฒนาทางการเมืองการปกครอง ซึ่งมีบทบาทในการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาท้องถิ่นตลอดจนการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก การพัฒนาระบบการเมือง และการบริหาร จะมีส่วนในการเพิ่มความสามารถของกรุงเทพมหานคร ที่จะจัดระเบียบกำหนดเป้าหมายให้แก่สังคม ระดมทรัพยากรมาใช้ในการตอบสนองความต้องการของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น อันจะนำสังคมไปสู่จุดหมายปลายทางที่มุ่งหวัง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการแก้ปัญหาใดๆ ของกรุงเทพมหานครขึ้นอยู่กับพัฒนาการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีผลจากการปฏิบัติหน้าที่ ของระบบทางการเมือง และการบริหารเป็นสำคัญ

บทบาทของกรุงเทพมหานครที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่น ปัจจัยที่มาเกี่ยวข้อง เช่น อิทธิพลของข้าราชการต่อการเมือง สถาบันทางการเมือง กลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมือง และทัศนคติของประชาชนที่ยังคงให้การยอมรับอำนาจของข้าราชการมากเกินไป รวมถึงระบบราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่น ที่จะทำให้ดำเนินไปได้อย่างเชื่องช้าหรือรวดเร็วเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับบทบาทของกรุงเทพมหานครเป็นสำคัญ

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาถึงบทบาทของกรุงเทพมหานครในการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น

1.1.2 เพื่อศึกษาสาเหตุที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อบทบาทของกรุงเทพมหานครในการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น

1.1.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ที่มีต่อบทบาทของกรุงเทพมหานครในการพัฒนาทางการเมืองการปกครอง

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indept Interview) โดยได้เลือกพื้นที่ศึกษาจำนวน 4 เขตในกรุงเทพมหานคร คือ เขตพระนคร เขตคลองเตย เขตภาษีเจริญ และเขตสายไหม ใช้เป็นกรณีศึกษาวิจัยเนื่องจากเห็นว่าเป็นตัวอย่างของเขตชั้นนอก 1 เขต ชั้นกลาง 2 เขต และเขตชั้นใน 1 เขต ตามสัดส่วนจำนวนเขตแต่ละกลุ่มเขตที่มีสภาพพื้นที่และประชากรใกล้เคียงกัน ผู้ศึกษาวิจัยได้สัมภาษณ์ผู้บริหาร กทม. ข้าราชการการเมือง (ประธานที่ปรึกษาผู้ว่าฯ กทม.) , ข้าราชการ (รองปลัดกรุงเทพมหานคร , ผู้อำนวยการสำนัก , ผู้อำนวยการกอง , ผู้อำนวยการเขต) , นักการเมือง (ส.ส. , ส.ก.) ประชาชนที่เกี่ยวข้อง และการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มประชากรตัวอย่างที่เป็นกรรมการชุมชนจำนวน 4 เขต ๆ ละ 14 ชุมชนๆ ละ 7 คนรวม 392 ราย

1.3 ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของกรุงเทพมหานครในการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการทราบในประเด็นเกี่ยวกับกรุงเทพมหานครมีบทบาทในการพัฒนาทางการเมือง การปกครองท้องถิ่นแค่ไหน เพียงไร และมีปัจจัยใดที่มีผลต่อบทบาทของกรุงเทพมหานครในการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น โดยสรุปได้ดังนี้

ประการแรก บทบาทในการให้การเรียนรู้ทางการเมือง และการกล่อมเกลางานการเมือง (Political Socialization) ของกรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่า กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรผู้ที่มีบทบาทในการทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนให้ประชาชนในกรุงเทพมหานคร ให้มีอุดมการณ์ ความศรัทธาต่อระบบการเมือง สังคม เพื่อให้สังคมและระบบการเมืองท้องถิ่นมีความมั่นคง ไม่เกิดความขัดแย้ง โดยบทบาทในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองของกรุงเทพมหานคร มีขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอน คือ

1. การอบรมให้การเรียนรู้ทางการเมือง ที่มุ่งหมายให้ประชาชนในชุมชนได้เข้าใจว่าตนเองเป็นใคร ให้ทราบว่ากรุงเทพมหานครเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสังคมและมีความสัมพันธ์กับสังคมและรัฐ ซึ่งกรุงเทพมหานครได้จัดหลักสูตรกรุงเทพมหานครไว้สำหรับในสถานศึกษาที่สังกัดกรุงเทพมหานครสำหรับให้นักเรียน เยาวชน ได้ศึกษาเรียนรู้เป็นการเฉพาะเพื่อให้ได้ทราบว่าตนเองเป็นใคร กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่อะไร ตลอดจนให้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และ สมาชิกสภาเขต

2. การจูงใจให้เกิดทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับการเมือง โดยการให้การเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนในชุมชนได้แสดงพลังในการรวมกลุ่มกัน ในการตัดสินใจร่วมกัน เพื่อพัฒนาท้องถิ่นตามความต้องการของชุมชน

3. การเป็นแบบอย่างให้กับประชาชน โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับความคิดเห็นทางการเมือง เป็นการให้การเรียนรู้ที่มุ่งสร้างความรู้สึกร่วมกันกับท้องถิ่นที่ตนเกิดหรือถิ่นที่อยู่

กรุงเทพมหานครคาดหวังว่าสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่ดีที่สุดในการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เพราะสถานศึกษาหรือโรงเรียนสามารถสอดแทรกทฤษฎีและหลักการของประชาธิปไตยให้กับเด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงและเข้าใจในท้องถิ่นของตนเอง คือ กรุงเทพมหานคร โดยการให้เรียนรู้ อบรมกล่อมเกลารวมถึงการเมืองที่ต้องอาศัยระยะเวลายาวนานจึงจะได้ผล เพื่อต้องการให้เด็กและเยาวชนเกิดความรักในท้องถิ่นของตนเอง คือ กรุงเทพมหานคร

ในแง่ผู้บริหารกรุงเทพมหานครเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายทิศทางการชักนำ โน้มน้าว หรือจูงใจให้ข้าราชการกรุงเทพมหานคร นำนโยบายไปปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นผู้คอยให้ข้าราชการให้การเรียนรู้ทางการเมือง คอยกระตุ้นเตือนให้กรรมการชุมชนและสมาชิกในชุมชน มีการตื่นตัวทางการเมืองให้เข้าร่วมกิจกรรมกับทางราชการและชุมชน โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองการพัฒนาชุมชน ให้ผู้นำชุมชนหรือบุคคลในชุมชนได้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งเป็นกรรมการชุมชน กระตุ้นให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในชุมชนและเครือข่าย

ประการที่ 2 บทบาทในการรวบรวมและแสดงออกถึงผลประโยชน์ (Interest Appreparation and Interest Articulation) ของกรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่าบทบาทของกรุงเทพมหานครในการดำเนินการที่เกี่ยวกับการที่ระบบการเมืองท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร มีการนำเอาการเรียกร้องในประเด็นต่างๆจากกลุ่มคนหลากหลายมารวบรวมจัดเป็นประเด็นข้อเรียกร้องที่ชัดเจน และการแสดงออกถึงความต้องการที่จะทำให้ผู้มีอำนาจของกรุงเทพมหานครตอบสนองในเรื่องที่ต้องการ ซึ่งได้แสดงออกดังนี้

1. การรับฟังความคิดเห็นหรือความต้องการของประชาชนหรือสื่อมวลชน

กรุงเทพมหานครสามารถรับฟังความคิดเห็น หรือความต้องการของประชาชน เช่น การร้องเรียนผ่านสื่อมวลชน ผู้บริหารกรุงเทพมหานครลงพื้นที่เยี่ยมประชาชนในชุมชนเพื่อรับฟังความคิดเห็น จัดตั้งศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ทางโทรศัพท์ หมายเลข 1555

2. การจัดสรรงบประมาณโดยประชาชนติดต่อผ่านผู้นำทางการเมือง เป็นการร้องเรียนผ่านผู้นำทางการเมือง ซึ่งเป็น โดยผู้นำชุมชน หรือกลุ่มเครือข่ายต่างๆ ซึ่งทำหน้าที่ในการแสดงออกถึงผลประโยชน์ โดยเรียกร้องต่อสำนักงานเขตสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร สมาชิกสภาเขต หรือผู้บริหารกรุงเทพมหานครโดยตรง

การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมการชุมชน จากการศึกษากรรมการชุมชนทั้ง 4 เขต เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับหนึ่ง ซึ่งถือว่ามีความพอสมควร เป็นเพราะกทม. มีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมให้กรรมการชุมชน ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากในยามที่มีปัญหาเดือดร้อน กทม. จะคอยแก้ไขปัญหา เช่น กรณีพิพาทเกิดในชุมชน การให้ความร่วมมือในการพัฒนา-ชุมชนของกรรมการชุมชนและสมาชิกชุมชนที่ให้ความช่วยเหลือกับทางราชการ โดยการร่วมคิด ร่วมทำและร่วมตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ การได้รับข้อมูลข่าวสาร และการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่การเลือกตั้งกรรมการชุมชน , สมาชิกสภาเขต , สภากรุงเทพมหานครและการเลือกตั้งทั่วไป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งถือเป็นรูปแบบกิจกรรมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนมากที่สุด ที่เป็นพื้นฐานต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของประเทศ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น

สำหรับระบบราชการ คือ กรุงเทพมหานครเป็นสถาบันหนึ่งที่สำคัญ และมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างมาก จึงควรมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ความคิด ความเชื่อ และทัศนคติของประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในตัวของข้าราชการ ข้าราชการการเมือง และนักการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการกรุงเทพมหานครในฐานะที่เป็นตัวกลางระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ (ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกับสภากรุงเทพมหานคร) กับกิจกรรมทางการเมืองและประชาชนในชุมชน ซึ่งข้าราชการกรุงเทพมหานครต้องมีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนตั้งแต่เกิดจนตาย การให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนและเป็นที่พึ่งของประชาชน ในส่วนของนักการเมืองระดับท้องถิ่นต้องมีความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว กรุงเทพมหานครจึงมีผลต่อการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น

ประการที่ 3 บทบาทในการสรรหาบุคลากรเข้าสู่ระบบการเมือง (political recruitment) ของกรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่าบทบาทของกรุงเทพมหานครในการทำหน้าที่สรรหาบุคลากรเข้าสู่ระบบการเมืองนั้น กรุงเทพมหานครมีบทบาททางอ้อม ดังนี้

1. การเลือกตั้งกรรมการชุมชน เป็นการเลือกตัวแทนของสมาชิกชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุม รับฟังข้อมูลข่าวสาร และให้ข้อเสนอแนะ ตลอดจนข้อเรียกร้องต่างๆ ผ่านที่ประชุมกรรมการชุมชน ที่สำนักงานเขตจัดขึ้นเป็นประจำทุกเดือน

2. การเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร สมาชิกสภาเขต ในการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง(กกต.) เป็นผู้ดำเนินการจัดการเลือกตั้ง ส่วนบทบาทของกรุงเทพมหานครเป็นเพียงผู้ช่วยจัดการเลือกตั้งตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง(กกต.) มอบหมาย อย่างไรก็ตามกรุงเทพมหานครได้รณรงค์เกี่ยวกับการเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และชวนเชิญให้ประชาชนไปเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาเขต ยังเป็นอำนาจหน้าที่ ของกรุงเทพมหานครที่เป็นผู้จัดการเลือกตั้ง

แม้ว่ากรุงเทพมหานครได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น แต่เนื่องจากกรุงเทพมหานครมีหน้าที่และภารกิจมากมายหลายประการ ด้วยเหตุนี้การที่จะทำงานอุทิศให้กับงานด้านใดด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียวย่อมกระทำไม่ได้ ดังนั้นหน้าที่และภารกิจทางด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยและบทบาทในการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น จึงได้มีโอกาสแสดงบทบาทเป็นครั้งเป็นคราว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะที่จัดให้มีการเลือกตั้งระดับต่างๆ ขึ้นในกรุงเทพมหานคร ซึ่งในช่วงนี้จะมีการเร่งระดมกันทำงานทางด้านนี้มาก บทบาทในการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น จึงย่อมมีมากตามไปด้วย แต่การเลือกตั้งก็ยาวนานถึงจะมีสักครั้งหนึ่งตามวาระที่กำหนดไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งทั่วไป เช่น การเลือกตั้ง สมาชิกวุฒิสภา , การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร , การเลือกตั้ง สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร , สมาชิกสภาเขต จากสิ่งที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าการจัดการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา , สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร , และสมาชิกกรุงเทพมหานคร เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (ก.ก.ต.) เป็นผู้จัดการเลือกตั้ง ส่วนกรุงเทพมหานครเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือในการดำเนินการเลือกตั้งในพื้นที่ตามที่ ก.ก.ต. พิจารณามอบหมาย ซึ่งกรุงเทพมหานครมีอำนาจจัดการเลือกตั้งเฉพาะการเลือกตั้ง ส.ข. กรุงเทพมหานครจึงเป็นผู้ดำเนินการตามนโยบายหลักที่กำหนดไว้แล้วเท่านั้นที่ข้าราชการพึงกระทำได้

การเลือกตั้งกรรมการชุมชน เป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกผู้แทนชุมชนของตนที่มีผลต่อการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น และเป็นการสร้างความเคยชินในการเลือกตั้งทั่วไป

ประการที่ 4 บทบาทในการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) ของ กรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่าบทบาทของกรุงเทพมหานครได้กระทำโดยวิธีการต่างๆ คือ

1. การจัดให้มีเวทีประชาคม หรือเวทีชาวบ้าน กรุงเทพมหานครยังไม่มีการจัดพื้นที่ให้แก่ประชาชนเท่าที่ควร หรือหากมีก็แต่เฉพาะช่วงที่มีการหาเสียงเลือกตั้งเท่านั้นที่ กรุงเทพมหานครได้กำหนดจุดการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง สำหรับเวทีชาวบ้านยังไม่มี การจัดให้อย่างแพร่หลาย แต่อาจมีการทำประชาพิจารณ์เป็นบางช่วงหรือบางครั้งเท่าที่กฎหมายกำหนด
2. การให้ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ กรุงเทพมหานครได้ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน โดยผ่านทางหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ และวิทยุ การสำรวจความนิยมของประชาชนที่มีต่อกรุงเทพมหานคร และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นระยะๆ ตลอดช่วงที่ดำรงตำแหน่ง อาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
3. การให้มีกรรมการชุมชน หรือตัวแทนของประชาชนกลุ่มต่างๆ เข้ามาเป็นที่ปรึกษา หรือตรวจสอบการทำงานของกรุงเทพมหานคร เรื่องนี้ยังถือว่าน้อยมากยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

การสื่อสารทางการเมืองในกรุงเทพมหานคร ข้อมูลข่าวสารที่ปรากฏตามสื่อต่างๆ มีน้อยส่วนใหญ่เป็นข่าวสารของรัฐบาล (ส่วนกลาง) มากกว่าจะเป็นข่าวท้องถิ่นเกี่ยวกับ กรุงเทพมหานคร และความสนใจเกี่ยวกับข่าวท้องถิ่น คนในกทม. มักไม่ค่อยให้ความสนใจแต่จะให้ความสนใจเกี่ยวกับข่าวทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในระดับประเทศมากกว่า

2. อภิปรายผล

บทบาทของกรุงเทพมหานครทั้ง 4 ประการ ที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ ลูเซียน พาย (Lucian W. Pied 1966: 33-34) ที่กล่าวว่าพัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการระดมประชาชนให้มีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการขยายการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่จำกัดอยู่ชั้นผู้นำตามแบบของสังคมจารีตประเพณีมาสู่มวลชน โดยเห็นว่าในระบบการเมืองที่พัฒนาแล้ว การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และเมืองประกอบ 3 ประการของการพัฒนาทางการเมืองไว้ ดังนี้

- 1) ความเท่าเทียมกัน (Equality) ความเท่าเทียมกันนี้มิได้มีความหมายแต่เฉพาะความเท่าเทียมกันตามกฎหมายหรือสิทธิเท่าเทียมกันในทางการเมืองของประชาชนเท่านั้น แต่ยังรวมรวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้งในระบบประชาธิปไตยและในระบบเผด็จการ

2) ความสามารถของระบบการเมือง (Capacity) ความสามารถนี้เกี่ยวกับการดำเนินนโยบาย(Output) ของระบบ เป็นเรื่องของความสามารถของระบบว่าจะผลักดันสังคมและระบบเศรษฐกิจให้เป็นไปตามแนวทางที่ผู้นำต้องการได้มากน้อยเพียงใด

3) การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization) ในระบบการเมืองที่พัฒนาแล้วจำเป็นต้องมีการจำแนกหน่วยงานออกไปตามความสามารถเฉพาะอย่าง มีความรับผิดชอบที่เฉพาะเจาะจง ถือว่าเป็นการแบ่งแยกการทำงานตามความสามารถ แต่การแบ่งแยกเช่นนี้ไม่ใช่ก่อให้เกิดการแตกแยกและเป็นอิสระเอกเทศ แต่ละจะต้องมีการร่วมมือกัน ประสานงานกัน และต้องสอดคล้องกับการรวมตัวกันในชาติ

บทบาทของกรุงเทพมหานครในด้านต่างๆ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของเลสเตอร์ มิลเบรธ(Lester W. Milbrath, 1965) กล่าวว่า “การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องตั้งอยู่บนเหตุผลของประชาธิปไตยด้วย ซึ่งหมายความว่า ประชาชนต้องตัดสินใจมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีเหตุผล” แต่การเลือกตั้งเป็นการแสดงออกของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และวัดค่าของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ “ดูจำนวนผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง” การออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนมีผลกระทบที่สำคัญอย่างยิ่งต่อระบบการเมือง เพราะสามารถกำหนดผู้ที่จะเข้าหรือออกจากการดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองได้ กรุงเทพฯ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง ประชาชนมีการศึกษา มีความตื่นตัวทางการเมือง นับได้ว่าสูงกว่าจังหวัดอื่น ๆ แต่เป็นจังหวัดที่มีผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยกว่าจังหวัดอื่น ๆ เสมอ และเป็นจังหวัดที่มีผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยที่สุดของประเทศหลาย ๆ ครั้งด้วยกัน และคุณลักษณะของการกระทำทางการเมือง (characteristics of specific political acts) จากพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้ดังนี้

1) การแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง การที่บุคคลจะแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ย่อมแสดงว่าบุคคลนั้นได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมือง (political stimuli) จากสิ่งแวดล้อมมากพอสมควร จนกระทั่งเกิดความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยตนเอง บุคคลที่คาดหวังว่าจะสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องอุทิศความพยายามเพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางการเมืองของตน กิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นรากฐานเบื้องต้นที่จำเป็นในการร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ แม้ว่าโดยทั่วไปปัจจัยกระตุ้น (stimuli) จะถูกส่งผ่านทางสื่อต่างๆ มากมาย แต่บางคนอาจจะให้ความสนใจเพียงเล็กน้อย หรือไม่ให้ความสนใจเลย การที่บุคคลจะตอบสนองต่อปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองอย่างไร ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเฉพาะบุคคล โดยทั่วไปการที่บุคคลได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองยิ่งมาก จะยิ่งทำให้บุคคลนั้นมีโอกาสมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

2) การใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยทั่วไปการที่ประชาชนจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งประชาชนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการเลือกตั้งโดยเฉพาะเพื่อเป็นการแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทำให้คู่แข่งทางการเมืองจะต้องแสดงความรู้ ความสามารถ และการเป็นคนมีคุณธรรม เพื่อขอรับความไว้วางใจหรือขอฉันทานุมัติจากประชาชนให้เข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง ดังนั้น การใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนเป็นการแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นับว่าสำคัญมาก

โดยทั่วไปการใช้สิทธิเลือกตั้งประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการคือ ประการแรกการตัดสินใจว่าจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือไม่ ประการที่สอง การตัดสินใจว่าจะเลือกพรรคใดหรือบุคคลใด ซึ่งเงื่อนไขทั้ง 2 ประการขึ้นอยู่กับกระบวนการหล่อหลอมทางการเมืองของแต่ละบุคคลและปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองจากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ โดยทั่วไปบุคคลจะรู้ล่วงหน้าว่าจะมีการเลือกตั้งเมื่อใด ดังนั้น บุคคลจึงมีโอกาสดูแลเตรียมการตัดสินใจไว้ได้ล่วงหน้า

3) การริเริ่มประเด็นพูดคุยทางการเมือง โดยธรรมชาติของมนุษย์จะให้ความสนใจเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ต่อตน ดังนั้น บุคคลที่คิดว่าตนไม่ได้รับประโยชน์อย่างใดจากระบบการเมืองก็จะไม่สนใจการเมือง แม้กระทั่งการพูดคุยทางการเมือง แต่บุคคลที่รู้และเข้าใจว่าระบบการเมืองมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อตนอย่างไร จะให้ความสนใจทางการเมืองมาก โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองที่จะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น ระดับความสนใจเกี่ยวกับการริเริ่มพูดคุยทางการเมืองจึงแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล บางคนไม่สนใจ บางคนสนใจมาก บางคนเป็นผู้รับฟัง บางคนเป็นผู้นำในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง และผู้ที่ผู้นำในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองจะมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการต่อสู้ทางการเมืองโดยตรงมากกว่าผู้ที่เพียงผู้รับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น (Milbrath, 1965 : 23)

4) การชักจูงให้ผู้อื่นเลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน การแสดงออกในการชักจูงให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้งบุคคลที่ตนเองสนับสนุน นับเป็นความก้าวหน้าอีกขั้นหนึ่งของผู้ที่สนใจเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับทางการเมือง ลักษณะของการแสดงออกเช่นนี้มีลักษณะคล้ายกับการเป็น “หัวคะแนน” ของคู่แข่งทางการเมือง เป็นการแสดงออกถึงการผูกพันทางการเมืองที่ชัดเจนมากกว่าการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพูดคุยทางการเมือง ทั้งนี้เพราะได้แสดงความคิดเห็นด้วย และเชื่อว่าผู้ที่ตนสนับสนุนจะเป็นผู้นำทางการเมืองที่ดี สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง การกระทำทางการเมืองในระดับนี้แสดงว่าบุคคลได้เพิ่มระดับความสนใจทางการเมืองขึ้น จนถึงกับอยากจะสัมผัสพูดคุย หรือสื่อ

ความเห็นโดยตรงกับผู้นำทางการเมือง โดยอาจจะเสนอแนะข้อคิดเห็นเพิ่มเติมหรือให้กำลังใจ นักการเมืองให้มีขวัญและกำลังใจในการต่อสู้ต่อไป โดยทั่วไปมีประชาชนเพียงส่วนน้อยที่ติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองโดยตรง การติดต่อกับผู้นำทางการเมืองอาจกระทำได้โดยการส่งจดหมาย โทรเลข โทรศัพท์ หรือการติดต่อพูดคุยโดยตรง การได้ติดต่อกับผู้นำทางการเมืองโดยตรงอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลเกิดความสนใจทางการเมืองมากขึ้น จนเปลี่ยนฐานะจากผู้สนใจให้การสนับสนุนไปสู่การเข้าร่วมต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง

6) การร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองที่มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เป็นการแสดงออกถึงความเห็นพ้องและความผูกพันที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การเข้าร่วมประชุมและการเข้าร่วมชุมนุมย่อมเป็นการแสดงออกซึ่งการสนับสนุนทั้งทางกายและจิตใจ เป็นการร่วมให้กำลังใจแก่ผู้ที่มีความคิดเห็นทางการเมืองตรงกัน เป็นการแสดงออกซึ่งการสังกัดกลุ่มอย่างชัดเจน การแสดงออกเช่นนี้เป็นพลังสำคัญในการต่อสู้ทางการเมือง และเป็นสิ่งที่ผู้แข่งขันทางการเมืองมีความประสงค์จะได้รับการสนับสนุนมาก อย่างไรก็ตามการเข้าร่วมประชุมของผู้สนใจทางการเมืองบางคนอาจไม่มีข้อผูกพันในการสนับสนุนก็ได้ เพราะเพิ่งจะเริ่มต้นให้ความสนใจเท่านั้น แต่ในหลายกรณีการเข้าร่วมประชุมเป็นกิจกรรมของผู้ที่ต้องการเข้าร่วมต่อสู้ทางการเมือง โดยเฉพาะผู้ที่เข้าร่วมบ่อย ๆ แสดงว่ามีความผูกพันสูง ผู้ที่มีความเกี่ยวพันทางการเมืองสูงโดยทั่วไปจะเข้าร่วมประชุมทั้งการประชุมแกนนำและการประชุมกลยุทธ์ (Caucus or strategy meeting)

7) การร่วมรณรงค์ทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่สำคัญในการขยายความสนับสนุนจากประชาชนให้มีความกว้างขวางและทั่วถึง การร่วมรณรงค์ทางการเมืองเป็นการแสดงออกซึ่งการมีภารกิจร่วมกันของผู้ที่สนใจทางการเมือง การร่วมรณรงค์ทางการเมืองจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีความมั่นใจและความรู้สึกที่ดีต่อพรรคการเมืองและต่อคู่แข่งทางการเมืองต้องการแสดงให้เห็นว่าตนเองมีส่วนร่วมในความสำเร็จของการต่อสู้ทางการเมืองนั้นด้วย การรณรงค์ทางการเมืองอาจกระทำได้หลายกรณี อาทิ การพิมพ์จดหมาย การส่งจดหมาย การติดโปสเตอร์หรือการเคาะประตูบ้านเพื่อชักจูงประชาชนให้ช่วยสนับสนุนหรือการร่วมโฆษณาชักจูงประชาชนด้วยการให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ประชาชน ให้ประชาชนเกิดความสนใจที่จะให้การสนับสนุน เป็นต้น

จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ร.ท.ทินภัทร คำลัง เอก (2521) ศึกษาเรื่อง แนวความคิดในการปฏิรูประบบการปกครองท้องถิ่นไทย (2518-2521) พบว่า การปกครองท้องถิ่นไทยยังไม่สอดคล้องกับหลักปรัชญาในการปกครองท้องถิ่นในอุดมคติที่ว่า การปกครองท้องถิ่นจะต้องประกอบด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเอง

การมีอำนาจอิสระในด้านการบริหารและมีอิสระพอสมควรในการบริหารการคลัง กล่าวคือ ประชาชนไทยเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองน้อยมาก รัฐบาลเข้าควบคุมการบริหารงานจน ท้องถิ่นขาดความเป็นอิสระ และรัฐบาลเป็นผู้ควบคุมการกำหนดรายได้รายจ่าย ตลอดจนการ ควบคุม และการตรวจสอบการใช้จ่ายของท้องถิ่น

ส่วนโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นไทยในระยะเวลาดังกล่าว ไม่สามารถเอื้ออำนวย ประโยชน์ให้กับท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ แต่การจะเปลี่ยนแปลงหรือปฏิรูปโครงสร้างการปกครอง ท้องถิ่นควรคำนึงถึงปัญหาพื้นฐานของประชาชน อันได้แก่ สภาพทางเศรษฐกิจ และการศึกษา นอกจากนั้นการพิจารณาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างควรคำนึงถึงความมั่นคงของชาติ ความเป็น ประชาธิปไตย และความมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาวิจัย เรื่องบทบาทของกรุงเทพมหานครในการพัฒนาการเมืองการ ปกครองท้องถิ่น มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการทราบในประเด็นเกี่ยวกับ กรุงเทพมหานครมีบทบาทใน การพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่นแค่ไหนเพียงไร และมีปัจจัยใดที่มีผลต่อบทบาทของ กรุงเทพมหานคร ในการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น

กรุงเทพมหานครถือว่าเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเมืองการ ปกครองท้องถิ่น และถือเป็นตัวอย่าง หรือต้นแบบให้กับองค์กรปกครองท้องถิ่นอื่นๆ เนื่องจาก เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีรูปแบบพิเศษขนาดใหญ่ เป็นเมืองหลวงของประเทศ และยังเป็น ศูนย์กลางการพาณิชย์ ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่น คือการมีส่วน ร่วมของประชาชนในกรุงเทพฯ เพื่อให้เกิดการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องในเรื่องบทบาทของ กรุงเทพมหานครที่มีผลต่อเนื่องในเรื่องบทบาทของผู้ศึกษาวิจัย จึงมีข้อเสนอแนะในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. กรุงเทพมหานครควรให้ความสนใจกับเยาวชน ทั้งผู้ที่ใกล้จะเป็นผู้มีสิทธิ เลือกตั้งในสมัยต่อไป (New Votes) และผู้ที่ยังไม่ถึงเกณฑ์ที่จะมีสิทธิเลือกตั้งในครั้งหน้า (Pre-Votes) ให้ได้รับความรู้ทางการเมืองในระดับประชาธิปไตย โดยการจัดศูนย์การเรียนรู้ อาจเข้าไป จัดตั้งในสถานศึกษา เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่นักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษา ต่างๆ และเพื่อให้เป็นแหล่งผลิตวิทยากรประชาธิปไตย ที่จะนำองค์ความรู้ทางการเมืองการปกครอง ท้องถิ่นตามระบอบประชาธิปไตยให้เผยแพร่ไปสู่ประชาชน ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ควรจัดตั้งครอบคลุม

ทุกพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานคร ในเบื้องต้นควรจัดตั้งที่สำนักงานเขต ทุกเขต ๆ ละ 1 แห่ง โดยกรุงเทพมหานครจะต้องสร้างทีมวิทยากรเพื่อทำหน้าที่อบรมและเผยแพร่ความรู้ทางการเมือง ซึ่งบุคคลกรอาจเป็นข้าราชการกรุงเทพมหานครของสำนักงานเขต อาจารย์ในสถานศึกษา หรือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่สามารถนำองค์ความรู้ไปอบรมสั่งสอนประชาชนในทุกกลุ่มเครือข่าย เพื่อที่จะเป็นฐานทางการเมือง ซึ่งต้องจัดให้มีแผนงาน/โครงการที่จะนำองค์ความรู้ทางการเมืองและการเลือกตั้งออกไปสู่ศูนย์การเรียนรู้ และจัดกิจกรรมพัฒนาและส่งเสริมประชาธิปไตยออกไปขับเคลื่อนพลังของการเมืองภาคประชาชน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

2. กรุงเทพมหานครควรมีวิทยุชุมชนที่ทำงานเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และความรู้ต่างๆเกี่ยวกับการเมืองการปกครองท้องถิ่นให้กับประชาชนกลุ่มเครือข่ายของประชาชน เพื่อที่จะเป็นฐานทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้ประชาชนทุกระดับชั้นมีความรู้ความเข้าใจว่า ประชาชนคนไทยทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของการเมือง การเมืองไม่ใช่เรื่องไกลตัว แต่เป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชนทุกคน ดังนั้น การเลือกตั้งหากสามารถทำให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมก็จะได้ประชาธิปไตยที่แท้จริง ซึ่งความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตย ต้องอาศัยวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม สำหรับการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม นั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการได้รับกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆจากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และจากการมีประสบการณ์เรียนรู้กล่อมเกลากล่าวทางการเมือง(Political Socialization) ซึ่งสถาบันที่สำคัญๆอันมีส่วนช่วยอบรมกล่อมเกลาวรรณกรรมของคนเรา ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สถานที่ทำงาน สื่อมวลชน และระบบการปกครองของสังคมนั้น(จรรยาสุภาพ 2519:45)

3. กรุงเทพมหานครควรสร้างบรรยากาศทางการเมืองให้เอื้อต่อการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยกำหนดแนวทางและขั้นตอนต่างๆของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเสนอประเด็นความคิดเห็น เช่นการประชุมระดมความคิด ให้โอกาสส่งข้อคิดเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้อง รายงานของคณะทำงานพิจารณาในเรื่องต่างๆ รายงานของกลุ่มต่างๆ รวมทั้งรายงานการศึกษาวิจัย เพื่อทำการประเมินและสรุปความคิดเห็นที่หลากหลาย สำหรับประกอบการปรับปรุงในเรื่องที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของ กทม.ในการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น โดยให้มีกรอบแนวคิดและหลักการ วิธีการ กระบวนการและขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม แม้ว่าบทบาทการเมืองของข้าราชการเริ่มลดลงอาจถึงระดับที่ไม่สามารถเป็นปัจจัยหลักในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ ดังนั้น กรุงเทพมหานครจึงควรจัดสรรงบประมาณสำหรับใช้ในการพัฒนาทางการเมือง

เช่น การฝึกอบรม การจัดเวทีประชาชนให้ครอบคลุมทั้ง 50 เขต การส่งเสริมให้มีสภาประชาชนหรือสภาชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้มีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาการจัดสรรงบประมาณให้ตรงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

4. กรุงเทพมหานครควรมีนโยบายอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดประชาธิปไตยที่แท้จริง คือการสร้างประชาธิปไตยให้ท้องถิ่นเข้มแข็งโดยการทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และรับผิดชอบโดยตรง สอดคล้องกับหลักการที่ว่า การปกครองท้องถิ่นจะต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรปกครองท้องถิ่น และสังคม ในการให้มีการนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างไรเพื่อเป็นการขยายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจสาธารณะในเรื่องที่สนองต่อความจำเป็นและสภาพเฉพาะของท้องถิ่น โดยให้มีงบประมาณและทรัพยากรใดที่ใช้ในการสนับสนุน และควรให้ทุกหน่วยงานนำไปปฏิบัติโดยให้ถือเป็นหน้าที่หลัก เช่น ควรส่งเสริมให้ประชาชนและองค์กรประชาชนให้ทำความดีทางการเมือง โดยการหาช่องทางยกย่องและประกาศเกียรติคุณและคุณงามความดีให้เป็นที่ยอมรับต่อสังคม เช่น การทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจของสถาบันการเมืองและหน่วยงานราชการ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเกี่ยวกับกระบวนการเข้าสู่อำนาจรัฐของนักการเมือง การตรวจสอบการเลือกตั้งโดยภาคประชาชน การจัดทำคู่มือเกี่ยวกับการติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารหรือนักการเมือง เป็นต้น

5. กรุงเทพมหานครควรเพิ่มบทบาทในการพัฒนาทางการเมืองให้เด่นชัดยิ่งขึ้น เกี่ยวกับการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนโดยตรง เช่น การประชุมชี้แจงอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน การชี้แนะเรื่องการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาคม กรรมการชุมชนประชาชน และกรุงเทพมหานครต้องทำงานให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชน โดยเฉพาะการวางตัวเป็นกลางทางการเมือง กล่าวคือเมื่อได้รับเลือกตั้งเป็นผู้นำราชการกรุงเทพมหานคร หรือ สมาชิกสภากรุงเทพมหานครแล้ว ควรปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมอย่างจริงจัง และกรุงเทพมหานครต้องเร่งดำเนินการให้กระบวนการในการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่นเกิดขึ้น คือการกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง สร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองจากเดิมที่มุ่งเน้นเฉพาะประชาชนที่อยู่ในชุมชน กรุงเทพมหานครจะต้องให้ประชาชนจากกลุ่มประชาคมต่างๆ เช่น กลุ่มพ่อค้า นักธุรกิจ สถานประกอบการและกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่มีความหลากหลายให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นเนื่องจากกลุ่มประชาชนเหล่านี้เป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้เสียภาษีให้แก่มาก แต่การมีส่วนร่วมกลับมีน้อยมาก ซึ่งจะทำให้กรุงเทพมหานครได้รับแนวความคิดเห็นต่างๆ ที่มีความหลากหลายและเป็นประโยชน์มากขึ้น

ดังนั้น ในเบื้องต้นกรุงเทพมหานครจึงควรเชิญกลุ่มประชาคมต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่ม ชนชั้นสูงดังกล่าวให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ให้มีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ ในการแสดงความคิดเห็นด้านต่างๆ โดยการแต่งตั้งให้อยู่ในคณะกรรมการต่างๆ หรือเป็นที่ปรึกษาในคณะกรรมการต่างๆ ให้ได้มีเวทีแสดงความคิดเห็น เช่น ตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อการพัฒนาในระดับเขต โดยเชิญผู้แทนจากสมาคมหอการค้า สถานประกอบการ และผู้มีความรู้ หรือชนชั้นสูง เป็นต้น เป็นคณะทำงานที่ปรึกษาจำนวนเขตละ 30 คน ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้แก่ผู้อำนวยการเขต และตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อการพัฒนาในระดับกรุงเทพมหานครจำนวน 50 คน โดยเป็นตัวแทนจากคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อการพัฒนาในระดับเขตๆละ 1 คน ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้กับผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ กรุงเทพมหานครควรสร้างแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มชนชั้นสูงดังกล่าว ด้วยการยกย่อง เชิดชูคุณงามความดี และการเป็นแบบอย่างที่ดีด้วยการจัดพิธีมอบรางวัลให้แก่บุคคลเหล่านั้น ที่เป็นผู้เสียสละและทำงานให้แก่ส่วนรวม

6. สำหรับสื่อมวลชน ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ กรุงเทพมหานครควรนำมาใช้เพื่อเป็นสื่อในการให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การลงมติในด้านที่กำลังเป็นประเด็นขัดแย้งกัน การสำรวจความเห็นต่อสถานการณ์ นโยบาย พฤติกรรมทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นตัวกระตุ้นให้ก่อให้เกิดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมที่ตื่นตัว มีการเคลื่อนไหวสูงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในเรื่องนี้กรุงเทพมหานครควรดำเนินการ และฟื้นฟูสถานีวิทยุกระจายเสียงที่มีอยู่ เป็นคลื่นส่งระบบเอเอ็ม ให้ได้รับความนิยม อย่างไรก็ตามกรุงเทพมหานครควรตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงระบบเอฟเอ็ม เนื่องจากประชาชนในกรุงเทพมหานครนิยมฟังวิทยุคลื่นเอฟเอ็มมากกว่าคลื่นเอเอ็ม และกรุงเทพมหานครควรมีสถานีโทรทัศน์เป็นของตนเองสำหรับใช้ในการให้การเรียนรู้ทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมืองแก่ประชาชนกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นเครื่องมือทางการเมืองให้เกิดความยุติธรรม เนื่องจากสถานีวิทยุ โทรทัศน์ส่วนใหญ่เป็นของรัฐบาลกลาง หรือรัฐบาลกลางเป็นผู้ควบคุมสื่อ จึงควรให้สื่อมวลชนเป็นกลางจริงๆ ไม่เป็นโฆษณาผลงานของนักการเมือง ดังนั้นจึงควรเปิดโอกาสให้มีการออกอากาศได้เท่าเทียมกัน และสื่อมวลชนควรบริหารเวลาโดยการให้ความสนใจต่อการเผยแพร่ข่าวสารทางการเมือง การหาวิธีการสอนสอดแทรกข่าวสารทางการเมืองที่น่ารู้ให้แก่ผู้ฟัง และกรุงเทพมหานครควรจัดทำวารสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครองท้องถิ่นเพื่อการเผยแพร่ความรู้ และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองสำหรับประชาชนชาวกรุงเทพมหานคร

7. กรุงเทพมหานคร ควรให้ความสนใจในการให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่อง การเมืองการปกครองท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในช่วงการเลือกตั้งและไม่อยู่ในช่วงเลือกตั้ง ให้มีความรู้และความเข้าใจในสิทธิพื้นฐานของประชาชน เน้นที่การเสริมสร้างการเรียนรู้ เพื่อยกระดับความสามารถ และยกระดับสติปัญญาของประชาชนในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองและพึ่งตนเอง ซึ่งกรุงเทพมหานครต้องเพิ่มบทบาทโดยพยายามเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนให้เข้าใจถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่การเลือกตั้งตัวแทนของตนที่มีความรู้ความสามารถ และการสร้างค่านิยมใหม่ คือไม่ซื้อสิทธิขายเสียง โดยการเตรียมความพร้อมด้วยการเพิ่มการฝึกอบรมข้าราชการ และประชาชนให้เป็นวิทยากรหรือพี่เลี้ยงถ่ายทอดความรู้ทางการเมืองประจำในแต่ละเขต ให้ถือเป็นหน้าที่หลักที่กรุงเทพมหานครต้องดำเนินการให้กำหนดไว้ในอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครอง สังกัดทุกสำนักงานเขต

8. กรุงเทพมหานคร ควรกำหนดและเพิ่มช่องทางให้เป็นรูปธรรมในการที่จะให้ประชาชนได้สามารถแสดงความคิดเห็น หรือความต้องการ หรือสะท้อนปัญหาเข้ามาเพื่อที่จะได้แก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ตรงตามความต้องการมากขึ้น ไม่ใช่ช่องทางเพียงการแจ้งเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ เหตุเดือดร้อนรำคาญ หรือเรื่องที่ได้รับการบริการสาธารณะไม่เพียงพอเท่านั้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมติดตามแก้ไขปัญหาในแต่ละด้านจะมีการวิเคราะห์ข้อมูล การติดตาม และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การรับฟังความเห็น ความต้องการของประชาชนจะได้เป็นรูปธรรมในการผลักดันมากขึ้น เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่ดีขึ้น

9. กรุงเทพมหานคร ควรให้ทุกๆ เขตนำรูปแบบหรือจัดตั้งสภาประชาคม หรือการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณางบประมาณ หรือแผนพัฒนาเขต เป็นต้น โดยผู้เข้าประชุมควรประกอบไปด้วย ตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ ในแต่ละแขวง กำหนดให้มีตัวแทนทั้งเขตจำนวนไม่เกิน 300 คน เพื่อเสนอความเห็นว่าเป็นประชาชนในเขตจะพัฒนาเขตให้เป็นเมืองน่าอยู่ได้อย่างไร เขตจะต้องให้ประชาชนเสนอโครงการในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาจราจร สิ่งแวดล้อม ปัญหาขยะ และปัญหาต่างๆ ซึ่งเขตจะเป็นผู้ชี้แจงว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร โดยเฉพาะในเรื่องงบประมาณประจำปี เขตจะร่างกำหนดงบประมาณประจำปี แล้วเสนอให้สภาประชาคมเห็นชอบ ซึ่งสภาประชาคมเขตมีกลุ่มประชาคมจำนวน 6 กลุ่มคือ กลุ่มชุมชน กลุ่มสถานศึกษา กลุ่มศาสนา กลุ่มสถานประกอบการ กลุ่มหมู่บ้านจัดสรร และกลุ่มเยาวชน-ผู้สูงอายุ รวมทั้งหมดไม่เกิน 300 คน โดยให้แต่ละกลุ่มเสนอโครงการของตัวเอง และให้เลือกคณะกรรมการมาคณะหนึ่ง ประมาณ 11 คน เพื่อกลั่นกรองแผนพัฒนาเขตหรือกรอบวงเงินงบประมาณที่เขตกำหนดไว้ แล้วจึงเสนอคำของบประมาณไปยังผู้บริหาร

กรุงเทพมหานครต่อไป ดังนั้นการบริหารกรุงเทพมหานครโดยเขตในลักษณะเช่นนี้ ก็จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมตรวจสอบ

10. กรุงเทพมหานคร ควรสร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้นว่า ความคิดเห็นจากทุกๆ ส่วนในชุมชน จะได้รับการเก็บรวบรวม ซึ่งในเรื่องนี้กรุงเทพมหานคร โดยสำนักงานเขตควรจัดสถานที่สำหรับให้ประชาชนในแต่ละเขตได้ใช้ติดต่อกับ ส.ก., ส.ข.หรือผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดตารางเวลาที่ชัดเจน วิธีการ เพื่อให้โอกาสประชาชนไปติดต่อ พบปะ และพูดคุย เพื่อเสนอข้อคิดเห็น และข้อเรียกร้องต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และสำหรับการให้ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชนทั่วไป ถึงผลงานหรือผลกระทบต่างๆที่จะติดตามมาของการกระทำ หรือโครงการที่ได้นำเสนอเพื่อที่จะได้ให้ประชาชนได้เลือกที่จะเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่อย่างไร เช่นการบริหารงบประมาณในการพัฒนาเขต

11. กรุงเทพมหานครควรกำหนดนโยบายและให้ความสำคัญกับแนวทางและเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพของชุมชน/หมู่บ้าน ให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ภายใต้กระบวนการแผนชุมชนและกำหนดหลักการปฏิบัติ พร้อมส่งเสริมให้ชุมชน/หมู่บ้านให้ปฏิบัติได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน/หมู่บ้าน สามารถบริหารจัดการและพึ่งตนเองตามวิถีชุมชนไปสู่การเสริมสร้างชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนได้อย่างยั่งยืน โดยยึดหลักประชาธิปไตยด้วย การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่คำนึงถึงความโปร่งใสเป็นธรรมและสามารถตรวจสอบได้ มีการติดตามประเมินผลได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม โดยเริ่มจากการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารจัดการชุมชน/หมู่บ้านของได้อย่างเป็นรูปธรรม กำหนดหลักการดำเนินงานที่เน้นความโปร่งใส มีการตรวจสอบติดตามและประเมินผล เพื่อเตรียมความพร้อมให้ประชาชนมีความเข้าใจและร่วมมือเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

12. กรุงเทพมหานครควรส่งเสริมให้มีการรวมตัวของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ให้มากขึ้นและให้มีความสามารถในการปฏิบัติการกิจอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแสดงบทบาททางการเมืองของตนเองอย่างเต็มที่ กรุงเทพมหานครไม่ควรขัดขวางความเจริญเติบโตของกลุ่มผลประโยชน์ แต่ควรสนับสนุนให้สมาชิกของกลุ่มดำเนินงานจัดตั้งกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีกลุ่มประชาคมในระดับเขตและระดับกรุงเทพมหานครที่มีตัวแทนสมาชิกของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ หลากหลายและประชาคมควรเกิดอย่างเป็นธรรมชาติให้มากที่สุด ไม่ควรเป็นลักษณะการบังคับหรือจัดตั้ง ใดๆก็ตามกรุงเทพมหานครควรสนับสนุนกลุ่มที่เป็นคนชั้นสูง ให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากขึ้น ซึ่งอาจจำเป็นที่กรุงเทพมหานครในระยะแรกต้องใช้วิธีการเชื้อเชิญให้เข้ามามีบทบาททางการเมืองระดับท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ทำความเข้าใจ

ถึงเหตุผลและความจำเป็นให้กลุ่มต่างๆ ยอมรับในหลักการ เช่น กลุ่มนักธุรกิจและอุตสาหกรรม กลุ่มผู้ประกอบการต่างๆ ที่เป็นอาชีพอิสระ กลุ่มอาจารย์และกลุ่มนักศึกษา และกลุ่มที่มีความสนใจเฉพาะเรื่อง ซึ่งเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูงหรือมีประสบการณ์ เป็นต้น

กรุงเทพมหานครจะต้องสนับสนุนให้กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้มีการจัดองค์การที่เข้มแข็ง มีผู้นำที่สามารถและได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกอย่างกว้างขวาง เป็นองค์การที่เป็นตัวของตัวเอง และไม่ตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มทางการเมืองกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด แต่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวม

13. กรุงเทพมหานครควรเพิ่มบทบาทให้สภาเขต เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาท้องถิ่น โดยเริ่มจากการเพิ่มวงเงินงบประมาณให้สภาเขตได้พิจารณาเพิ่มขึ้น จาก 1 ล้านบาท เป็น 10 ล้านบาท มีการแบ่งสัดส่วนของการใช้งบประมาณ เช่น งบที่ใช้ในการให้ความรู้ทางการเมือง ร้อยละ 40 งบพัฒนาท้องถิ่นด้านต่างๆ ร้อยละ 30 และงบค่าครุภัณฑ์ ที่ดินและสิ่งก่อสร้างไม่เกินร้อยละ 30 เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพสภาเขต เพื่อช่วยให้มีการเปิดโอกาสให้ราษฎรได้ร่วมมือกันบริหารงานของเขตเท่าที่จะเป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นและประชาชนส่วนรวมโดยไม่ขัดต่อกฎหมายที่มีอยู่แล้ว เป็นพื้นฐานระบอบประชาธิปไตย เป็นการฝึกปฏิบัติหน้าที่สำคัญของตน คือการพัฒนาท้องถิ่น

14. กรุงเทพมหานครควรให้การศึกษาทางการเมือง เพื่อให้ประชาชนเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชนมิใช่ของชนชั้นใดหรือกลุ่มใด โดยเฉพาะ ซึ่งสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น การแถลงนโยบายของกรุงเทพมหานครในด้านต่างๆ โดยผ่านสื่อมวลชน หรือการเข้าถึงประชาชนโดยตรง เช่น การอภิปราย ปาฐกถา การบรรยายตามสถานที่ต่างๆ หรือการพบปะประชาชนตามพื้นที่ต่างๆ ชุมชนในกรุงเทพมหานคร ควรให้มีการจัดมุมหนังสือ หรือห้องสมุดชุมชน โดยให้มีหนังสือพิมพ์ เอกสาร วารสาร และข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับกรุงเทพมหานครและจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองให้เหมาะสมกับวัยและความรับผิดชอบ เช่น จัดตั้งสถานักเรียน หรือให้นักศึกษามีส่วนปกครองดูแลรายละเอียดวินัยของตนเองในกิจกรรมนอกหลักสูตร สร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตยในสถาบันการศึกษาและส่วนวิธีการปกครองแบบประชาธิปไตยให้แก่แก่นักเรียนโดยการฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักถกเถียง อภิปรายในห้องเรียน และจัดให้มีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน

ดังนั้น กรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการจึงควรให้ความรู้ทางการเมืองการปกครองท้องถิ่นโดยบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งในระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา รวมทั้งการเรียนนอกโรงเรียน เช่นเดียวกับที่กรุงเทพมหานครได้บรรจุหลักสูตร “กรุงเทพฯ ศึกษา” ไว้เพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

15. กรุงเทพมหานครควรให้ประชาชนมีความเข้าใจทางการเมืองและมีความสนใจทางการเมือง ทำให้ประชาชนเชื่อว่าตนเองมีประสิทธิภาพทางการเมืองให้มีความศรัทธาในกระบวนการทางการเมือง มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น ในฐานะที่เป็นเจ้าของท้องถิ่น (กรุงเทพมหานคร) โดยต้องคิดว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ของตนเพราะเป็นการแสดงออกถึงสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบของประชาชนโดยมิได้หมายถึงเฉพาะการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือสมัครเข้ารับเลือกตั้งเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่างๆ ตามความสามารถ ความเหมาะสม และโอกาส การเข้าติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมือง ข้าราชการการเมืองและข้าราชการ รวมทั้งการริเริ่มเสนอกฎหมาย การแสดงประชนาติ และการเพิกถอนให้ออกจากตำแหน่ง เช่น

- 1) ต้องพยายามให้การเลือกตั้งมีความสำคัญหรือความหมายต่อผู้เลือกตั้งมากขึ้น โดยให้ประชาชนคิดให้ได้ว่าเป็นการเลือกตั้งผู้ที่จะมาเป็นผู้กำหนดนโยบาย ออกกฎหมายที่เป็นผลประโยชน์ต่อกรุงเทพมหานคร ไม่ใช่เป็นเรื่องของการเลือกตัวแทนหรือผู้แทน เพื่อเป็นปากเป็นเสียงแทนตน หรือกลุ่มของตนเท่านั้น
- 2) กรุงเทพมหานครต้องสร้างบรรยากาศของการเลือกตั้ง ให้ประชาชนมีความสนใจในการเลือกตั้ง หรือสร้างให้ประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสีย
- 3) การอำนวยความสะดวกให้ประชาชนไปลงคะแนนเสียงให้ได้มากขึ้น เช่น เพิ่มระยะเวลาการลงคะแนน เปลี่ยนแปลงวิธีการลงคะแนนเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ ควบคู่ไปกับวิธีการแบบเดิม
- 4) การจัดสถานที่ประชุม หรือพบปะพูดคุยประเด็นต่างๆ ในทุกสำนักงานเขต

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาวิจัยในเรื่องดังต่อไปนี้

1. นโยบายของกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยมีมากน้อยเพียงใด
2. การให้การเรียนรู้และการอบรมกล่อมเกลากองการเมืองของกรุงเทพมหานคร มีความเป็นรูปธรรมมากน้อยเพียงใด
3. กิจกรรมใดที่กรุงเทพมหานคร หรือสำนัก หรือเขต ดำเนินการที่เกี่ยวข้อง หรือมีผลต่อการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น

4. ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น และพฤติกรรมของประชาชนที่มีต่อการเมืองเอื้อให้เกิดประชาธิปไตยในท้องถิ่นที่มุ่งหวังให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบท้องถิ่นของตนเพียงใดในแต่ละเขต ส่งผลให้พฤติกรรมของประชาชนเป็นไปในลักษณะ “ไม่สนใจและไม่เข้ามามีส่วนร่วม”

5. บทบาทใดที่กรุงเทพมหานครได้ถ่ายโอน หรือมอบอำนาจให้ในระดับเขตนำไปสู่การปฏิบัติ หรือดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรมที่มีผลต่อพัฒนาการทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น

6. ควรเปลี่ยนกลุ่มประชากรตัวอย่างเพื่อให้ผลการศึกษาวิจัยมีการเปรียบเทียบ และได้ทราบปัญหาข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่มีความหลากหลายได้ละเอียดและชัดเจนยิ่งขึ้นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้าราชการระดับผู้ปฏิบัติ ผู้ประกอบการ นักธุรกิจ กลุ่มผลประโยชน์ ผู้นำกลุ่มต่างๆ ที่เป็นชนชั้นล่าง ชนชั้นกลาง และชนชั้นสูง รวมทั้งการศึกษาวิจัยในระดับพื้นที่เขตเป็นต้น